

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Kurage*.

Citation for the original published paper (version of record):

Weinryb, N. (2015)

Flyktingkrisen omdefinierar civilsamhällets roll.

Kurage, (18)

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-29923>

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Kurage*.

Citation for the original published paper (version of record):

Weinryb, N. (2015)

Flyktingkrisen omdefinierar civilsamhällets roll.

Kurage, (18)

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-29923>

IDEALISTAS

FÖRLAG

Hem

Om oss

Nyheter

Våra böcker

Idétidskriften Kurage

Webbutik

22 december 2015 / 0 Responses Arkiverad: Kurage #18, Nyheter

Flyktingkrisen omdefinierar civilsamhällets roll

Texten är från Kurage nr 18 som precis landat era brevlådor. Vill du prenumerera? Se längst ner.

Noomi Weinryb: Ställda inför flyktingkrisen erbjuder sociala medier ett ovärderligt verktyg i civilsamhällets kontakt med sina volontärer. Men vad sades egentligen, och vilka var det som hördes? Noomi Weinryb, organisationsforskare vid Uppsala universitet och Södertörns högskola, är mitt uppe i att beforska saken och lämnar här några tidiga insikter.

I september 2015 nåddes Sverige av den flyktingvåg som tidigare mest varit en abstrakt verklighet för de flesta. Svenskarnas engagemang i flyktingkrisen ökade lavinartat, och bilden på den drunknade pojken Alan Kurdi såg ut att vara startskottet för ett starkt svenskt civilsambhällsengagemang för flyktingar, både i Sverige och i andra delar av världen.

Som forskare i ett stort komparativt projekt om granskningssamhället (Power, 1999), hade jag sedan den första augusti 2015 börjat läsa in mig på fokusområdet

för mitt delprojekt – migrationspolitiken. Jag hade också så smått ringat in civilsamhället som en viktig granskare av statens agerande på politikområdet. Dock var jag inte beredd på det engagemang som plötsligt tog fart första veckan i september. Det verkade som att civilsamhället hade gått från att vara granskare till att själv agera i flyktingkrisen. I stället för att kritisera och ge förslag på förbättringar av myndigheternas agerande började man själv organisera sig, både formellt och informellt, för att möta flyktingarnas behov. Engagemanget ökade mycket snabbt. Grupper som Refugees Welcome och den angränsande gruppen Vi som tar emot flyktingar på Stockholms central, gick från att inte ens existera den första september, till att drygt två månader senare ha över 9 000 medlemmar i Malmö, 13 000 i Göteborg och 17 000 i Stockholm. Vad var det som hände när civilsamhället gick från att vara granskare till att vara aktör? Vilka utmaningar uppstod?

Inom den svenska forskningen har det länge talats om hur civilsamhället kan ha en eller båda av de två funktionerna röst och service (Lundström & Wijkström, 1995). Röst handlar om att representera folkets intressen, främst genom olika intresseorganisationer, medan service relaterar mer till produktionen av olika typer av tjänster. Inom migrationspolitiken har civilsamhället haft en central roll som röst genom kritik av enskilda asylärenden och kritik av migrationsverkets beslutsunderlag. Nu blev huvudfunktionen plötsligt service i form av bland annat insamling av kläder till flyktingar både i Sverige och i andra länder, tillhandahållande av boenden och ibland även biljetter till transitflyktingar, samt mat och dryck till de nyanlända.

Ledande civilsamhällsforskare i Sverige har länge drivit tesen att välfärdskontraktet är under förvandling, i stället för att staten är den allena rådande aktören kommer civilsamhället in och tar ett allt större ansvar för vår välfärd (Lundström & Wijkström, 2012; Wijkström, 2004). Under hösten 2015 var det detta som såg ut att hända, med skaror av volontärer som samlades på mycket kort tid. Men det fanns en hake – medan civilsamhället i Sverige till stor del baserats på ett väletablerat föreningsliv var det här något annat, här fanns många volontärer men förhållandevis lite formell organisering. En stor del av volontärerna engagerade sig utanför de etablerade organisationerna, och särskilt rörelsen Refugees Welcome framstod som central, även om den till att börja med bara var ett löst, och mycket nytt, nätverk. Ur ett forskningsperspektiv synliggjordes här ett intressant fenomen – å ena sidan verkade civilsamhället inom migrationspolitiken ägna sig mer åt service än tidigare, men å andra sidan skedde detta ofta i löst sammansatta nätverk.

Parallellt med att tillhandahålla service arbetade flera av dessa nätverk också med granskning av myndigheterna genom bland annat pressmeddelanden. De representerade på så sätt folkets, och mer specifikt flyktingarnas, intressen, men utan att initialt bygga på en formell organisering. Detta trots att idén om civilsamhället som tar över och/eller kritiserar centrala funktioner i välfärdsstaten bygger mer på etablerade organisationer än löst sammansatta nätverk. Här uppstod i stället en spontan organisering utan organisation, ett fenomen som liknar det som forskare kallat organisering utanför organisationen, eller partiell organisation (Ahrne & Brunsson, 2011). I flyktingkrisens spår ser vi sociala medier, och främst Facebook, som en viktig plattform för att möjliggöra denna organisering utan organisation.

Under perioden 1/9-3/11 2015 sparade jag ner allt tillgängligt material på Facebook från ett 90-tal svenska sidor och grupper som organiserat sig i flyktingkrisen, både etablerade organisationer och lösa nätverk. Det insamlade materialet möjliggör jämförelser mellan etablerade organisationer och mer tillfällig organisering; till exempel Röda korset jämfört med det nya initiativet Refugees Welcome. Här kan man också göra jämförelser mellan städer, samt mellan volontärverksamhet i Sverige och svenska initiativ som har primärt ett utländskt fokus såsom Vi gör vad vi kan som verkar på Lesbos. Datainsamlingen på Facebook har resulterat i ett material bestående av flera tusen sidor text och bilder kring engagemanget i flyktingkrisen, som framöver kommer att analyseras i detalj. I den här texten redogör jag kortfattat för några tidiga intryck från min studie, baserade på mina iakttagelser när jag gick igenom och samlade in materialet.

Logistik verkar ha varit en utmaning, då Facebook har en logistisk högtalareffekt. Till exempel skrev en volontär en öppen förfrågan om att få en barnvagn till en mycket ung flykting, och fick i stället in dussintals vagnar som blev svåra att hantera. I ett mindre nätverk talade deltagare om att de saknade till exempel ryggsäckar, men inte ville gå ut offentligt med detta i större grupper för att de riskerade att få för många ryggsäckar då. Liknande svårigheter har uppstått kring skänkta matvaror. Många rörelser och organisationer har också översköljts med alltför stora mängder kläder som de inte kunnat hantera.

Dimensioneringen av volontärengagemanget har också varit svårt. En del volontärer har upplevt att de inte blivit väl bemötta, ingen vill ha deras kläder och ingen vill ta vara på deras kompetens. Samtidigt har andra volontärer haft svårt att täcka upp bemanningen i »deras« organisation eller nätverk. Några

volontärer har jobbat en stor del av dygnets alla timmar, och knappt sovit på flera dygn. Dessa upplever att de hela tiden behövs och kan inte slita sig från sina uppdrag.

Det verkar ha uppstått någon form av konkurrens mellan etablerade organisationer och lösa nätverk. I materialet kan man hitta kritik relaterad till bristande kommunikation och respekt för de olika volontärverksamheternas aktiviteter, kunskap och erfarenheter. Här återkommer den individuella upplevelsen av att kompetens inte tas tillvara, men mer på ett organisatoriskt plan. Det finns också återkommande kritik av myndigheternas agerande, eller brist på agerande i flyktingkrisen. Detta artikuleras både i pressmeddelanden och i mer informella konversationer.

Ryktesspridning verkar vara en utmaning när så många människor organiserar sig så fort via sociala medier och i så många olika konstellationer. Exempelvis cirkulerade det, särskilt i början, mycket information om vad som gäller kring asylbeslut i olika länder. Informationen verkar gå från mun till mun bland volontärer och asylsökande. Bland volontärerna har man också haft problem med enskilda volontärer som ses som ryktesspridare. Samtidigt har det varit svårt att veta vad som egentligen »gäller« i ett löst nätverk.

Professioner är ett annat tema som tangerar organisering utan organisation. Läkare debatterar till exempel på Facebook om det verkligen behövs en dygnet-runt-bemannad sjukstuga på transitboenden samt tunga mediciner, när papperslösa ju har rätt till akut vård från landstinget. När sedan mer etablerade civilsamhällsorganisationer tar över vårdorganiseringen för transitflyktingar från de lösa nätverken uppstår också konflikter kring vem som har rätt att tycka till om hur vården ska organiseras.

Gränsdragningar mellan grupper är ytterligare ett tema som syns i materialet. Är de insamlade varorna »bara« till för de nyanlända flyktingarna, eller kan de även ges till EU-migranter? En del givare och volontärer uttrycker till exempel sitt missnöje med att kläder som skänkts till Lesbos i stället skickas till irakiska Kurdistan. Denna omdirigering av gåvor sker enligt insamlingsorganisationen på grund av att de etablerat ett samarbete med en annan hjälporganisation som kan ta hand om de gåvor som Vi gör vad vi kan inte har den logistiska infrastrukturen att hantera. Omdirigeringen väcker upprörda känslor bland givare, och på Facebook får de möjlighet att uttrycka detta.

Swish är ytterligare ett intressant tema som kan relateras till hur pengar samlas in och används i lösa nätverk, särskilt med tanke på redovisningsbehov och andra kontrollmekanismer som finns i mer etablerade organisationer. En stor mängd personer lägger upp sina privata mobilnummer på Facebook för att få pengar swishade till sig, och pengarna verkar komma in väldigt snabbt. Få lösa nätverk redovisar initialt hur de använder pengarna de fått in. Detta ändras dock framåt november då allt fler nätverk blir formella organisationer och får nummer för Swish samt post- och/eller bankgiro.

Det går även att anlägga ett genusperspektiv på kommunikationen på Facebook. Väldigt många av volontärerna verkar vara kvinnor, framför allt när det gäller insamling av mat, kläder, väskor, sängkläder och dylikt.

Tid är också ett relevant, och delvis övergripande, tema i en analys av det insamlade materialet. Med hjälp av Facebook lyckas de lösa nätverken agera snabbast, tätt följda av de mer etablerade civilsamhällsorganisationerna, och sist kliver myndigheterna in. En central iakttagelse är att civilsamhällesorganisering utan organisation går snabbare än organisering i organisation, men till ett pris av bland annat sämre logistik och dimensionering av volontärarbetet, mindre kontroll över insamlade medel samt mer ryktesspridning.

Slutligen vill jag lyfta fram att gemenskap, glädje och värme verkar ha varit viktiga aspekter av volontärernas upplevelser, i alla fall i deras kommunikation på Facebook. Det är väldigt mycket hjärtan, kramar och tummen upp i konversationerna, och många stöttande tillrop.

Civilsamhällets utmaningar och erfarenheter från hösten 2015 kan sammanfattas i tre viktiga frågor som delvis berör varandra: Hur kan vi förstå sociala mediers roll i relation till civilsamhällets organisering och mobilisering? Hur kan civilsamhället ta vara på det engagemang och hantera de utmaningar som uppstått i flyktingkrisens spår? Och på ett övergripande plan – hur kommer dessa erfarenheter påverka civilsamhällets roll i den svenska välfärden? Dessa frågor kommer jag att bygga vidare på och fördjupa i min egen forskning, och jag hoppas också att det är teman som civilsamhälle och myndigheter tillsammans kan fundera vidare kring.

Noomi Weinryb är forskare och lärare vid Uppsala universitet och Södertörns högskola inom ämnet organisationsteori. I vid bemärkelse handlar hennes

forskning om granskning och ansvarutkrävande i och av civilsamhället, ofta i jämförelse med myndigheter och näringsliv.

Ahrne, G., & Brunsson, N. 2011. Organization outside organizations: The - significance of partial organization. *Organization*, 18: 83–104.

Lundström, T., & Wijkström, F. 1995. Från röst till service?: den svenska ideella sektorn i förändring. Stockholm: Sköndalsinstitutet.

Lundström, T., & Wijkström, F. 2012. Från röst till service: vad hände sedan? In F. Wijkström (Ed.), *Civilsamhället i samhällskontraktet*. Stockholm: European Civil Society Press.

Power, M. 1999. *The audit society: Rituals of verification*. Oxford: Oxford University Press.

Wijkström, F. 2004. Changing focus or changing role? The Swedish nonprofit sector in the new millennium, *Strategy Mix for Nonprofit Organisations*: 15-40: Springer.

Prenumerera på Kurage

Ett år, fyra nummer, för 250 kr

För- och efternamn *

E-post *

Fakturaadress *

Leveransadress

Om annan än fakturaadress.

Ev kampanjkod

Skicka

Dela: [Twitter](#) / [Google+](#) / [Facebook](#) / [Pinterest](#)

0 Comments

[Next Post →](#)

[← Previous Post](#)

Nyheter

[Idealistas Förlag älskar Sveriges alla #förtroendevalda](#)

[Cecilia Elmqvist går vidare till nya utmaningar](#)

[Journalistik och arvoden – vem sätter agendan inför framtiden?](#)

[Kurage #19 – Vår demokrati behöver utvecklas, del 2](#)

[Kurage #19 – Vår demokrati behöver utvecklas, del 1](#)

[På dagordningen 11 april: Bättre förutsättningar för ett starkt civilsamhälle](#)

[På dagordningen 31 mars: Demokrati i förändring](#)

[Kurage kommenterar kommentarerna – vad tycks om civilsamhällsutredningen?](#)

[7 tips för jämställda organisationer!](#)

[Uppdaterad: Civilsamhällsutredningen är här – vi har hela listan!](#)

Utgivet

[Distansmöten](#)

[Ram och kram](#)

[Förtroendevald](#)

[Inkludera](#)

[Samarbetskontraktet](#)

[Juridikboken](#)

[Ändamålsparagrafen](#)

[Idéburen chef](#)

[Gilla!](#)

Kontakta oss

Erik Wagner, vd och redaktör för Kurage

0733568636

erik.wagner@idealistas.se

Jakob Sjöström, redaktör

0706966703

jakob.sjostrom@idealistas.se

Cecilia Elmqvist, förlagschef (föräldraledig)

Gabriel Ehrling, grundare

0735806696

gabriel.ehrling@idealistas.se

Post- och besöksadress:

Idealistas Förlag

Franzengatan 6

105 33 Stockholm

Leverans av paket:

Idealistas Förlag

c/o Lantbrukarnas Riksförbund

Hornsbergs Strand 17

11216 Stockholm